

En vetenskaplig studie av det alkoholpreventiva skolprogrammet *Prata Om Alkohol* för att mäta programmets effekter på niondeklassares alkoholkonsumtion

Rapporten har tagits fram på uppdrag av skolsatsningen *Prata Om Alkohol* av en grupp bestående av researchkonsulterna Tina Fernandes (undersökningsföretaget YouGov) och Peter Falkenäng (undersökningsföretaget Rochambeau) under ledning av projektledare Per Hazelius (Kunskapskraft & Media) i samarbete med bland andra forskaren Martin Stafström verksam på medicinska fakulteten inom socialmedicin och global hälsa vid Lunds Universitet.

Sammanfattning	2
1. Introduktion	3
2. Syfte	3
3. Metod	3
3.1 Validitet och reliabilitet.....	4
3.2 Urval.....	4
3.2.1 Genomgång av interventions- och kontrollgrupper	5
3.3 Datainsamling och databearbetning	6
4. Resultat och slutsatser	6
4.1 Kunskap om alkoholens risker och konsekvenser (Figur 1)	6
4.2 Provat alkohol (Figur 2)	6
4.3 Skäl till att man druckit alkohol (Figur 3).....	7
4.4 Erfarenhet av att vara berusad (Figur 4).....	7
4.5 Antal gånger man druckit alkohol (Figur 5).....	7
4.6 Antal gånger man berusat sig när man druckit alkohol (Figur 6)	7
4.7 Hur ofta man känner sig berusad när man dricker (Figur 7).....	7
4.8 Vad som hänt när man druckit alkohol (Figur 8).....	8
4.9 Senaste tillfället man drack alkohol (Figur 9).....	8
4.10 Hur påverkad man kände sig vid senaste tillfället man drack alkohol (Figur 10)	8
4.11 Anledning till att man inte provat alkohol (Figur 11)	8
5. Diskussion och analys	9
5.1 Metodfrågor.....	9
5.1.1 Urvals- och bortfallsfrågor	10
5.1.2 Andra aspekter som kan påverka resultatet.....	10
5.2 Prata Om Alkohol som isolerad effekt.....	10
5.3 Ingen skillnad uppvisas i utvecklingen mellan interventions- och kontrollgruppen avseende ungdomar som provat alkohol	11
5.4 Skäl till varför man druckit alkohol	11
5.5 Ökat riskbeteende i kontrollgruppen.....	12
5.6 Högre frekvens av alkoholkonsumtion i kontrollgruppen.....	12
5.7 Högre berusningsgrad och frekvens av berusning i kontrollgruppen	13
5.8 Prata Om Alkohol som alkoholpreventivt verktyg i skolan.....	13
6. Vidare studier	13
Referenser	14
Bilagor	14

Sammanfattning

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) undersökning om skolelevs alkoholkonsumtionsmönster 2010 visar att 58 procent av pojkarna och 65 procent av flickorna i 9:an i Sverige dricker alkohol. I en jämförelse med andra Europeiska länder intensivkonsumerar svenska ungdomar alkohol oftare (ESPAD 2007). Det är utifrån dessa förutsättningar som *Prata Om Alkohol* 2006 initierades av Sprit- och Vinleverantörsföreningen.

Prata Om Alkohol är ett metodmaterial som bygger på klassrumsövningar med utgångspunkt i samtalsbaserad undervisning för socialt och emotionellt lärande. Målet med skolmaterialet är att få ungdomar att inte konsumera alkohol och påverka de ungdomar som ändå väljer att konsumera alkohol till att dricka mindre och en sund inställning.

Syftet med denna studie är att undersöka i vilken utsträckning *Prata Om Alkohol* kan påverka ungdomar att inte konsumera alkohol och att få de ungdomar som konsumerar alkohol att dricka mindre och skaffa sig en sundare inställning till alkohol.

Undersökningen utgår från systematiska och strukturerade observationer, i detta fall i form av enkäter med fasta och öppna svarsalternativ. Undersökningen har genomförts vid två olika mätningstillfällen med cirka 5 månaders mellanrum. Första mätningstillfället (nollmätningen) skedde i januari månad 2010. Det andra mätningstillfället (eftermätningen) ägde rum i månadsskiftet maj/juni. I studien har 6 interventionsklasser och 6 kontrollgrupper ingått. Resultatet har beräknats på 90%-, 95%- och 99%-signifikansnivå.

Vi har med den här studien kunna påvisa att *Prata Om Alkohol* fungerar bra som alkoholpreventivt skolmaterial. Över tid uppvisar interventionsgruppen jämfört med kontrollgruppen en högre medvetenhet och sundare inställning till bruket av alkohol, en markant mindre frekvent alkoholkonsumtion samt en tydligt mindre grad av riskbeteende och berusning.

1. Introduktion

Historiskt sett har svenska ungdomar i stor utsträckning druckit alkohol. Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) 2010 är dock trenden under de senaste åren att ungas totala konsumtion av alkohol minskar. Detta beror framför allt på att pojkar har minskat sin konsumtion. Den senaste mätningen från CAN 2010 visar att 58 procent av pojkarna och 65 procent av flickorna i 9:an i Sverige dricker alkohol. I en jämförelse med andra Europeiska länder visarar det sig att svenska ungdomar i relativ utsträckning intensivkonsumerar alkohol (ESPAD 2007). Intensivkonsumtionen av alkohol bland svenska ungdomar tyder på visst riskbeteende.

Det är utifrån dessa förutsättningar som Sprit och Vinleverantörsföreningen initierat och finansierat utbildningsmaterialet *Prata om Alkohol* (se www.prataomalkohol.se) sedan 2006. Grundutförande, innehåll och förvaltning tillhandahålls av utbildningsföretaget Kunskapskraft & Media. Materialet, som är kostnadsfritt för högstadiet och gymnasiet, har utvecklats av Sprit- och vinleverantörsföreningen i samarbete med sakkunniga inom området, däribland pedagoger, läromedelsförfattare och skolpersonal.

Utbildningsmaterialet *Prata Om Alkohol* är framtaget i syfte att underlätta och inspirera preventionsarbetet inom alkohol i skolan. Metodmaterialet bygger på klassrumsövningar som utgår från samtalsbaserad undervisning för socialt och emotionellt lärande. Målet med skolmaterialet är att få ungdomar att inte konsumera alkohol och påverka de ungdomar som ändå väljer att konsumera alkohol till att dricka mindre och en sund inställning. Det skall uppnås genom dialog och reflektion kring kunskaper om alkoholens effekter, risker och konsekvenser samt om lagar och varför dessa existerar.

Läromedlet är anpassat för undervisning i årskurserna 7-9 och på gymnasiet. Det är idag spritt i hela Sverige, i över 75 % av alla Sveriges högstadier och gymnasier. Under materialets fyraåriga existens beräknas antalet användare till cirka 5 000 lärare och 250 000 elever.

Undersökningen är genomförd under vårterminen då omständigheter såsom påsk, valborg och sommaravslutningstider inträffat. Detta medför att ungdomar oftare har kommit i kontakt med alkohol än normalt under denna period. Därtill bör tilläggas att respondentgruppen är i stånd att sluta nian, vilket innebär en ännu större risk för ökad alkoholkonsumtion och riskbeteende.

2. Syfte

Syftet med studien är att undersöka i vilken utsträckning *Prata Om Alkohol* motsvarar de uppsatta effektmålen om att få ungdomar att inte konsumera alkohol och att få de ungdomar som konsumerar alkohol att dricka mindre och skaffa sig en sund inställning till alkoholkonsumtionen.

3. Metod

Denna kvantitativa undersökning eftersträvar att ge en god bild av den kvantitativa variationen. Undersökningen utgår från systematiska och strukturerade observationer, i detta fall i form av enkäter med fasta och öppna svarsalternativ. Undersökningen har genomförts vid två olika mätningstillfällen med cirka 5 månaders mellanrum. Första mättilfallet (nollmätningen) skedde i januari månad 2010. Den andra mätningen

(eftermätningen) ägde rum i månadskiftet maj/juni. Samma frågor ställdes i eftermätningen som i nollmätningen. För en mer detaljerad genomgång av mätningarna och datainsamlingen hänvisar vi till kapitel om urvalet.

Frågorna i undersökningen (se enkät i bilaga 2) och analys av resultatet är genomfört i samarbete mellan researchkonsulterna Tina Fernandes (undersökningsföretaget YouGov) och Peter Falkenäng (undersökningsföretaget Rochambeau) i samarbete med Per Hazelius (Kunskapskraft & Media) och stöd från psykologiforskare Nikolaus Koutakis vid Örebro Universitet samt medicin och hälsoforskare Martin Stafström vid Lunds Universitet.

3.1 Validitet och reliabilitet

Undersökningen är gruppvis genomförd bland niondeklassare i Sverige utifrån verkliga förutsättningar för skolan och lärare. Ur den definierade populationen har ett representativt urval gjorts. Urvalet har inte genomgått några interventioner för att förändra den vanliga skolsituationen.

Signifikansberäkning har utförts med Students t-test. T-testen är beräknade på observerade tal över tid genom "Column proportions"-metoden som därefter skapat tabeller och de statistiska T-testen. Column proportions-metoden nyttjas eftersom undersökningen är gruppvis genomförd.

Signifikansnivån har beräknats på 90%-, 95%- och 99%-nivå och skillnader mellan grupper har markerats med en pil i figurerna. Ej markerade små avvikelser i %-värden betyder inte per automatik att någon egentlig förändring skett utan värdet ligger inom felmarginalen.

Respondenterna har inte fått någon form av "incentive" (gåva) för deras deltagande.

3.2 Urval

Urvalet av interventionsgrupperna har skett slumpvis från en lista med de lärare som tidigare beställt skolmaterialet *Prata Om Alkohol*. I de fall då lärare i fråga på listan inte kunnat delta har de hänvisat vidare till annan lärare på samma skola. Valet av interventionsgrupper har också byggt på att ansvarig lärare ännu inte hunnit använda skolmaterialet och inte genomgått någon tidigare intervention via *Prata Om Alkohol*, vilket innebär att ingen förförståelse för materialet förelegat.

En matchning av kontrollgrupper har sedan slumpvis skett utifrån interventionsgruppernas kriterier för geografiska och sociala förutsättningar. Förutom sociala och geografiska aspekter har även matchningen mellan interventions- och kontrollgrupper beaktat "Spill over"-effekter, så att man inte jämfört två olika grupper från en och samma skola.

I nollmätningen ingick 21 klasser, varav ingen då hade tagit del av utbildningsmaterialet. 11 klasser var planerade att ta del av materialet (med beräkningen att någon klass kunde komma att falla bort) under våren och 10 klasser var tänkta som kontrollgrupper.

Efter eftermätningen har man tagit hänsyn till vilka klasser som enligt planen genomfört utbildningen och sållat bort sådana klasser som inte uppfyllt kravet för undersökningen (interventionsgrupp som ej genomfört utbildningen med eleverna i korrekt omfattning, klass som ej inlämnat ifyllda enkäter, klasser som utsatts för andra betydande interventioner eller för få svar för att man skall kunna dra några slutsatser).

Kvar som underlag för analys har därefter blivit 6 interventionsklasser och 6

kontrollgrupper. Figurer och analys i rapporten visar jämförelse mellan interventionsklasserna sammanslagna och kontrollgrupperna sammanslagna samt också skillnaden för respektive grupp av klasser över tid.

Beteckning i rapporten av de olika grupperna för analys ser ut på följande sätt:

Interventionsgrupp OMG1	Nollmätning för de klasser som sedan genomgått utbildningsmaterialet (A1, B1, D1, E1, G1, J1)
Interventionsgrupp OMG2	Eftermätning av de klasser som genomgått utbildningsmaterialet (A1, B1, D1, E1, G1, J1)
Kontrollgrupp OMG1	Nollmätning för kontrollgrupperna/klasserna (A2, B2, D2, G2, H2, J2)
Kontrollgrupp OMG2	Eftermätning av kontrollgrupperna/klasserna (A2, B2, D2, G2, H2, J2)

3.2.1 Genomgång av interventions- och kontrollgrupper

Interventions- och kontrollgrupperna har en geografisk spridning från Kungsbacka och Aneby i söder till Stockholm i norr. Större delen av urvalet kommer därmed från Storstadsregioner. Skolklasserna som deltar i undersökningen representerar genomsnittliga svenska skolor vad gäller kön och etnicitet.

I genomgången av interventions- och kontrollgrupperna kan man se att det andra mättillfället är spritt från den 24 maj till 10 juni. Man kan också utläsa att grupperna har en relativt jämn storleksfördelning. För en fördjupad information kring interventionsgruppernas arbete finns i resultatet från den lärarenkät (s.k. Fidelity check) som besvarades av ansvariga lärare i samband med att eleverna besvarade andra enkätomgången. (se resultat och lärarenkät i bilaga 3).

Nedan redovisas en översikt över interventions- respektive kontrollgruppernas grundförutsättningar.

Matchade par	
Interventionsgrupper	Kontrollgrupper
<u>Grupp A1</u> Ort: Sigtuna Datum för genomförande av enkät: 26 maj 2010 Total klasstorlek: 28 elever Gruppstorlek: 25 (första mätningen) 20 elever (andra mätningen)	<u>Grupp A2</u> Ort: Sollentuna Datum för genomförande av enkät: 31 maj 2010 Total klasstorlek: 30 elever Gruppstorlek: 25 (första mätningen) 21 elever (andra mätningen)
<u>Grupp B1</u> Ort: Märsta Datum för genomförande av enkät: 31 maj 2010 Total klasstorlek: 23 elever Gruppstorlek: 19 (första mätningen) 20 elever (andra mätningen)	<u>Grupp B2</u> Ort: Märsta Datum för genomförande av enkät: 3 juni 2010 Total klasstorlek: 20 elever Gruppstorlek: 15 (första mätningen) 16 elever (andra mätningen)
<u>Grupp D1</u> Ort: Stockholm innerstad Datum för genomförande av enkät: 26 maj 2010 Total klasstorlek: 24 elever Gruppstorlek: 24 (första mätningen) 21 elever (andra mätningen)	<u>Grupp D2</u> Ort: Stockholm innerstad Datum för genomförande av enkät: 31 maj 2010 Total klasstorlek: 27 elever Gruppstorlek: 25 (första mätningen) 20 elever (andra mätningen)
<u>Grupp E1</u> Ort: Haninge Datum för genomförande av enkät: 10 juni 2010 Total klasstorlek: 22 elever Gruppstorlek: 21 (första mätningen) 19 (andra mätningen)	<u>Grupp H2</u> Ort: Vallentuna Datum för genomförande av enkät: 3 juni 2010 Total klasstorlek: 26 elever Gruppstorlek: 19 (första mätningen) 16 elever (andra mätningen)
<u>Grupp G1</u>	<u>Grupp G2</u>

Ort: Aneby Datum för genomförande av enkät: 24 maj 2010 Total klasstorlek: 28 elever Gruppstorlek: 22 (första mätningen) 21 (andra mätningen)	Ort: Gislaved Datum för genomförande av enkät: 28 maj 2010 Total klasstorlek: 22 elever Gruppstorlek: 21 (första mätningen) 19 elever (andra mätningen)
Grupp J1 Ort: Kungsbacka Datum för genomförande av enkät: 2 juni 2010 Total klasstorlek: 28 elever Gruppstorlek: 22 (första mätningen) 22 (andra mätningen)	Grupp J2 Ort: Kungsbacka Datum för genomförande av enkät: 1 juni 2010 Total klasstorlek: 24 elever Gruppstorlek: 19 (första mätningen) 19 elever (andra mätningen)

3.3 Datasamling och databearbetning

Fältperioderna för undersökningen var i januari 2010 och månadsskiftet maj/juni 2010. Undersökningen är genomförd via postala enkäter som delats ut av lärare under lektionstid och som eleverna fyllt i enskilt. Ansvariga lärare för respektive interventions- och kontrollgrupp har fått enkäterna via post vid både noll- och eftermätningen. Postgången har administrerats av Kunskapskraft & Media.

Efter att eleverna fyllt i enkäterna har ansvariga lärare vid både noll- och eftermätning returnerat enkäterna buntade i förtryckt svarskuvert.

Inläsningen av enkäterna samt sammanställning av resultaten i tabeller och grafer har genomförts av YouGov, som också kommenterat och sammanfattat resultaten utifrån ett undersökningsperspektiv. Enskilda blanketter är granskade manuellt för att upptäcka de fall då hela enkäten är oseriöst ifyllt, t ex att varje ruta kryssats i, att det klottrats över hela sidorna eller att eleven skrivit att allt bara var lögn.

4. Resultat och slutsatser

Vi har med den här studien kunnat visa att *Prata Om Alkohol* kan påverka niondeklasselevers beteende och attityd på ett positivt sätt under den aktuella undersökningsperioden. Sammantaget visar undersökningen på positiva, om än ibland inte starka, effekter av läromedlet på flera punkter. *Prata om alkohol* tycks framför allt ha påverkat alkoholkonsumtionen och riskbeteendet under den senaste tiden, mer än kännedom och attityder om risker och konsekvenser. Undersökningens karaktär medför att man inte kan uttala sig om resultat över en längre tidsperiod.

Nedan följer en genomgång av de viktigaste resultaten från undersökningen och resultat går också att se i form av sammanställda figurer (YouGov 2010) i bilaga 1:

4.1 Kunskap om alkoholens risker och konsekvenser (Figur 1)

Undersökningen innehåller en fråga som fokuserar enbart på kunskapen om alkoholens risker och konsekvenser. Denna fråga visar att inte *Prata om alkohol* har påverkat interventionsgruppen avsevärt vad gäller kunskapsnivån om alkoholens risker och konsekvenser. Inte heller i kontrollgruppen kan man se någon ökad kunskap.

4.2 Provat alkohol (Figur 2)

Prata Om Alkohol eftersträvar att få ungdomar att välja bort alkohol. Andelen som provat

att dricka alkohol har dock svagt ökat i både interventions- och kontrollgruppen.

4.3 Skäl till att man druckit alkohol (Figur 3)

Kontrollgruppen uppvisar en signifikant ökning till att dricka alkohol för att "testa sina gränser" och en ökad tendens till att dricka för att ha "roligare på fester". Interventionsgruppen uppvisar istället en signifikant ökning till att dricka alkohol för att "inte känna sig utanför" och "nyfikenhet".

4.4 Erfarenhet av att vara berusad (Figur 4)

Tendensen (baserad på 90 % signifikansnivå) är att andelen som uppger att de varit berusade någon gång har ökat i kontrollgruppen. Tendens till ökning finns också i interventionsgruppen, men inte lika tydligt som i kontrollgruppen.

4.5 Antal gånger man druckit alkohol (Figur 5)

Genom att titta på den angivna alkoholkonsumtionen under olika tidsperioder under den senaste tiden (1 år, 3 månader och 1 månad) ser man att *Prata Om Alkohol* har haft en bromsande effekt. I interventionsgruppen har man sett till hela året druckit mer frekvent än kontrollgruppen. Konsumtionsfrekvensen har dock successivt minskat i interventionsgruppen och man har druckit i mindre utsträckning än kontrollgruppen under den senaste månaden. Alltså kan man genom detta resultat peka på en positiv trend för interventionsgruppen.

4.6 Antal gånger man berusat sig när man druckit alkohol (Figur 6)

Den här frågan har eleverna fyllt i utan fasta svarsalternativ. Tyvärr har frågan inte fungerat helt bra och man har inte alltid fyllt i både "druckit" och "berusad". I föregående resultat (figur 5) visas det totala och genomsnittliga antalet gånger man druckit. Här handlar det om snittvärden för de som fyllt i korrekt, dvs. både druckit och varit berusad så att man kan följa andelen gånger man varit berusad när man druckit. Basen är då ca 80 personer för både interventions - och kontrollgruppen. För kontrollgruppen kan man se att snittet för den senaste månaden inte blir helt logiskt och man bör för hela den här frågan räkna med en lite större felmarginal.

Frågan visar dock en tendens till att de som har druckit i kontrollgrupperna successivt druckit oftare och vid alkoholintaget i större utsträckning berusat sig än interventionsgruppen. Alltså en positiv tendens för interventionsgruppen jämfört med kontrollgruppens utveckling.

4.7 Hur ofta man känner sig berusad när man dricker (Figur 7)

När det gäller hur ofta man blir berusad när man dricker så kan man i kontrollgruppen se en liten men dock signifikant förflyttning (baserad på 95 % signifikans) från att man "sällan" blir berusad när man dricker till "mer ofta" eller "varje gång". I interventionsgruppen finns inte samma tydliga ökning i frekvensen, men heller ingen minskning.

4.8 Vad som hänt när man druckit alkohol (Figur 8)

I kontrollgruppen ser man ett ökat riskbeteende bland dem som druckit alkohol. Detta eftersom det i denna grupp har skett en signifikant ökning (baserad på 95 % signifikansnivå) av personer som druckit så att de "blivit bakfulla/mått illa" och "känt sig avslappnade". Det finns även tendenser (baserad på 90 % signifikansnivå) till att ungdomar i kontrollgruppen som druckit har haft ett ökat riskbeteende vad gäller händelser som "gjort sig illa", "sett eller varit nära skadegörelse/annat brott" och "inte kunnat fungera som vanligt i skolan". Dessa negativa förändringar i kontrollgruppen ser vi inte i interventionsgruppen.

4.9 Senaste tillfället man drack alkohol (Figur 9)

De ungdomar i kontrollgruppen som dricker visar en signifikant ökning (baserad på 95 % signifikansnivå) till att ha druckit under de senaste 1-7 dagarna. Interventionsgruppen har inte alls druckit lika frekvent som kontrollgruppen under denna period. Det här resultatet visar också att ungdomar som druckit alkohol i kontrollgruppen i högre grad än interventionsgruppen har druckit nyligen.

4.10 Hur påverkad man kände sig vid senaste tillfället man drack alkohol (Figur 10)

Tittar man på graden av berusning vid senaste tillfället, kan man se en signifikant positiv förflyttning (baserad på 95 % signifikansnivå) i interventionsgruppen, från "ganska" och "mycket" påverkad till en medelgrad av påverkan. Kontrollgruppen visar inte upp samma positiva förflyttning.

4.11 Anledning till att man inte provat alkohol (Figur 11)

Bland ungdomar i interventionsgruppen som inte provat alkohol ser man en signifikant ökad uppfattning (baserad på 95 % signifikansnivå) om att man "mår illa" om man dricker alkohol. I övrigt syns inga tydliga skillnader jämfört med nollmätningen för denna grupp. I kontrollgruppen är det signifikant flera (baserad på 95 % signifikansnivå) av de som inte provat alkohol som inte umgås med kamrater som dricker. Det finns även en tendens att kontrollgruppen i mindre utsträckning har valt att inte dricka pga. av syskon som inte dricker. Det är dock små baser för just denna fråga, varför det kan vara riskfyllt att dra för stora slutsatser av förändringar.

5. Diskussion och analys

Denna undersökning är genomförd under en period då niondeklassare avslutar sin högstadietid, vilket innebär att de troligen under undersökningsperioden i större utsträckning än normalt kommit i kontakt med alkohol. Det medför att en minskning av alkoholkonsumtionen under denna period kan vara svårare att uppnå. I resultatet återspeglas detta av en ökning av alkoholkonsumtion och riskbeteende samt berusning i kontrollgruppen. I interventionsgruppen ser man ingen sådan tydlig ökning.

Undersökningen tyder på att *Prata Om Alkohol* är ett verktyg som kan ha effekt på niondeklassares alkoholkonsumtion och efterfrågan på alkohol. Samtidigt kan man också se en ökad medvetenhet om konsekvenserna av alkoholdrickande och en sundare inställning i interventionsgruppen.

5.1 Metodfrågor

Alla frågeundersökningar har olika typer av metodologiska problem, som måste beaktas vid tolkningen av resultaten. Dessa utgörs bland annat av urvalsfel, bortfallsfel och mätfel.

Det kan vid undersökningar av denna typ förekomma mätfel som medför lägre tillförlitlighet i svaren. I andra studier (CAN 2010) har man funnit en ovilja att redovisa känsliga förhållanden och att respondenterna medvetet eller omedvetet underskattar sin konsumtion av alkohol. Det kan naturligtvis inte uteslutas att somliga elever i denna studie har rapporterat en för låg konsumtion (underrapportering), men det kan också vara så att motsatsen förekommer, d v s att elever uppger en högre konsumtion än den verkliga (överrapportering).

Trots att formulären besvaras under samma former som vid ett skriftligt prov kan det inte alla gånger undvikas att några elever har haft möjlighet att se vad andra svarat. I dylika fall kan somliga finna det frestande att ange en för hög konsumtion. Ytterligare en aspekt kan vara att man skryter med att man dricker mer än man i själva verket gör. Vetskapen om att andra eventuellt har möjlighet att se svaren när formuläret besvaras kan medföra att somliga även i enkätsituationen uppger ett felaktigt konsumtionsbeteende.

När det gäller metod för att filtrera bort oseriösa svar är det osäkert på vilket sätt detta påverkat resultaten. Risken att jämförbarheten påverkats är störst dels för sammanslagna variabler som t ex totalkonsumtionen, dels för relativt lågfrekventa variabler, som t ex de ungdomar som inte har testat alkohol, men ändå varit sugna. När det gäller sammanslagna variabler där svaren från flera frågor kombineras kan en felkälla, som på var och en av de ingående variablerna har begränsat inflytande, bli mer betydelsefull på grund av adderingseffekten. Lågfrekventa variabler, däremot, är känsliga eftersom det krävs få felaktiga observationer för att påverka resultatet. Av det skälet har vi valt att inte inkludera dylika observationer i resultat- och diskussionskapitlet.

Denna undersökning har genomförts med gruppvisa mätningar, vilket medför att Student T-test tillämpats utifrån Column proportions-metoden. Givet undersökningens förutsättningar med gruppvis mätning har det inte fungerat att nyttja "Repeated measures"-metoden. Undersökningar som görs med gruppvisa mätningar och utifrån Column proportions-metoden kan för med sig att de identifierade resultaten uppvisar relativt liten effektstorlek. Det finns också skäl att poängtera att det i mätningar som denna med ordinal data ibland är mer passande att använda metoder såsom "Mann-Whitney U-test".

5.1.1 Urvals- och bortfallsfrågor

Denna undersökning är genomförd på gruppnivå (klasser) och inte på individnivå. Det finns problem med att urvalsenheten i skolundersökningarna är klasser. (CAN 2010) Detta medför att inga individuella jämförelser kan göras. I undersökningen går det därför inte heller att identifiera huruvida det är exakt samma elever som har svarat på frågorna vid första och andra mätningen. Grupperna har dock varit snarlika mellan de två mätningstillfällena, vilket gör att man kan ha relativt god tillit till gruppernas sammansättning mellan mätningstillfällena. Skälet till varför undersökningen är gruppvis genomförd beror på de förutsättningar som skolan befinner sig i.

I skolundersökningar finns vanligen två typer av bortfall, det ena utgörs av att en hel klass inte deltar och det andra att enskilda elever inte deltar. Det hade naturligtvis varit en styrka med ett större deltagande, men tendenserna i studien är ändå tillräckligt tydliga för att medge slutsatser. I denna undersökning har ett antal grupper av slumpmässiga skäl fallit bort. Med stöd från lärarenkäter och samtal med samtliga grupper som fallit bort går det att i bilaga 4 se samtliga anledningar till bortfallet av hela grupper.

Majoriteten av respondenterna kommer från Storstockholmsområdet, vilket kan innebära att denna undersökning har en större relevans för denna del av Sverige och storstadsregioner. I det nuvarande mediesamhället sprids dock beteenden och attityder snabbt.

5.1.2 Andra aspekter som kan påverka resultatet

Denna undersökning har utförts med nollmätning i början av januari 2010 och eftermätning strax innan sommaravslutningen i skiftet mellan maj/juni 2010. På grund av den relativt korta tidsperioden bör det poängteras att undersökningens resultat endast gäller för den tidsperiod som mätningen avser. Det finns dock en önskan om att genomföra mätningar under en längre period och därmed erhålla svar om huruvida *Prata Om Alkohol* kan påverka ungdomar i ett längre perspektiv.

Utvärderingen av metodmaterialet *Prata Om Alkohol* har genomförts utifrån skolans, lärarnas och elevernas verkliga förutsättningar. Det är förstas en styrka att genomföra en studie utifrån dess naturliga förutsättningar, men det kan också föra med sig effekter som kan inverka på resultatet. I interventionsklasserna har vissa *lärare delat på ansvaret* i undervisningen. Detta kan ha påverkat både utförande och effekter, vilket medför att det finns skäl till försiktighet i analys och resultat. Interventionsgrupperna har i vissa fall *genomfört olika övningar och i olika omfattning*, vilket också kan påverka resultatet. Den genomsnittliga undervisningstiden har dock varit 298 minuter (se bilaga 3). Alla interventionsgrupper har heller inte *genomfört övningarna* vid samma tillfälle, utan arbetet har varit flexibelt och spritts ut under hela vårterminen 2010.

5.2 *Prata Om Alkohol som isolerad effekt*

Enligt den här undersökningen tyder det på att skolmaterialet *Prata Om Alkohol* påverkar unga till en sundare inställning, lägre alkoholkonsumtion, lägre berusningsgrad och mindre riskbeteende vid alkoholkonsumtion. Det är dock svårt att isolera *Prata Om Alkohols* påverkan på ungdomarna i jämförelse med rådande omvärldsfaktors påverkan.

Prata Om Alkohol tycks ha påverkat medvetenheten om alkoholens risker och konsekvenser positivt över tid. När ungdomarna svarar på varför de druckit går det att i kontrollgruppen utläsa en tendens till ökad uppfattning om att man har "roligare på fester" om man dricker alkohol och en signifikant ökning till att man "dricker alkohol för att testa sina gränser". Interventionsgruppen däremot använder andra ord som "nyfikenhet" och "att man inte vill

känna sig utanför” som skäl till att man druckit alkohol. Enligt Folkhälsoinstitutet 2010 är dessa två orsakerna två av de vanligaste skälen till varför ungdomar dricker, vilket också i stor utsträckning behandlas i *Prata Om Alkohols* material. Sett till undersökningens resultat ser inte dessa uppfattningar ut att ha påverkat konsumtionsmönstret eller riskbeteendet bland eleverna i interventionsgruppen negativt. Detta kan tyda på att *Prata Om Alkohol* kan ha givit eleverna en ökad kunskap om varför ungdomar verkligen dricker och därmed påverkat interventionsgruppen att ange dessa skäl till alkoholintag. Det finns därför skäl att anta att just arbetet med *Prata Om Alkohol* har ökat medvetenheten i interventionsgruppen.

Resultatet i figur 12 visar att respondenter i interventionsgruppen som inte provat alkohol, signifikant ökat sin kännedom om att man kan ”må illa” av alkohol och därför inte har prova alkohol. Denna kunskap går att relatera till arbetet med *Prata Om Alkohol*. I samma figur kan vi också utläsa att respondenter som inte dricker alkohol i kontrollgruppen tycks umgås mindre med kamrater och syskon som inte dricker.

Interventionsgruppen har en högre andel tjejer, dock en liten skillnad, jämfört med kontrollgruppen. Tendensen i samhället är att andelen tjejer dricker mer än pojkar. En större andel tjejer i interventionsgruppen borde därför sannolikt påverka resultatet i interventionsgruppen negativt. Men trots detta faktum har interventionsgruppen erhållit mer positiva resultat jämfört med kontrollgruppen, vilket antyder att *Prata Om Alkohol* har påverkat ungdomarna positivt.

I jämförelse med interventionsgruppen visar undersökningen på yttre omständigheter som kan ha ökat kontrollgruppens alkoholkonsumtion, berusningsgrad och riskbeteende. Kontrollgruppen uppvisar en marginellt högre grad av skolk jämfört med interventionsgruppen, vilket kan innebära att kontrollgruppen har påverkats till en ökad alkoholkonsumtion, berusningsgrad och riskbeteende. (Maggs, J. L. 2008) De elever i kontrollgruppen som säger att de inte dricker alkohol anger att de i mindre utsträckning har påverkats till detta genom att deras kompisar inte dricker. Detta tyder på att kontrollgruppen över tid har fått en minskad positiv påverkan från sin omgivning, vilket i sin tur kan ha påverkat till en högre alkoholkonsumtion, berusningsgrad och riskbeteende jämfört med interventionsgruppen.

För att ytterligare försöka isolera *Prata Om Alkohols* effekter krävs vidare analyser av insamlad data. Avsikten är att genomföra en sådan analys, men till denna rapport har det inte funnits utrymme för detta.

5.3 Ingen skillnad uppvisas i utvecklingen mellan interventions- och kontrollgruppen avseende ungdomar som provat alkohol

Denna undersökning är genomförd under en period då niondeklassare avslutar sin högstadietid, vilket innebär att de under undersökningsperioden i stor utsträckning kommit i kontakt med alkohol. Det medför att en minskning av alkoholkonsumtionen under denna period kan vara svårare att uppnå och att en ökning är troligare. Det är därför inte oväntat att andelen som provat alkohol svagt har ökat i både interventions- och kontrollgruppen under undersökningsperioden.

5.4 Skäl till varför man druckit alkohol

Prata Om Alkohol är framtaget för att i första hand påverka unga till att inte dricka alkohol och ge dem en sundare inställning till alkohol. I undersökningen framgår det att

kontrollgruppen uppvisar signifikant ökning till att dricka alkohol för att "testa sina gränser", medan interventionsgruppens visar på en signifikant ökning av dricka alkohol för att "inte känna sig utanför" och för att de är "nyfikna".

Det är svårt att dra några slutsatser kring detta resultat, men påvisar ändå tecken på negativa förändringar i båda grupperna. Resultatet visar att *Prata Om Alkohol* kan ha påverkat unga till en ökad nyfikenhet till alkohol och att det misslyckats med att få ungdomar att motstå social press. Det går också att förklara resultatet genom klassiska (FHI 2010) orsaker till varför ungdomar dricker, såsom att ungdomar ofta är nyfikna, vill testa sina gränser, söker äventyr, vill ingå i en gemenskap och gärna utmanar normer.

Man vet dock att *Prata Om Alkohol* genomgående förmedlar just kunskapen om varför ungdomar dricker, vilket till viss del kan förklara resultatet i interventionsgruppen. Kontrollgruppens signifikanta ökning till att dricka alkohol för att "testa sina gränser" kan till viss del härledas till ett ökat riskbeteende. Faktum är att kontrollgruppen också uppvisar ett signifikant högre riskbeteende, vilket återspeglas i nästa avsnitt.

5.5 Ökat riskbeteende i kontrollgruppen

Prata Om Alkohol ser ut att minska ungdomars riskbeteende och förbättra inställningen till alkohol över tid. Undersökningen visar att kontrollgruppen i vissa fall signifikant har ökat sitt riskbeteende jämfört med interventionsgruppen. Det åskådliggörs tydligast genom kontrollgruppens mer negativa resultat vad gäller berusningsgrad, antalet gånger man druckit den senaste månaden, vad de råkat ut för när de druckit och hur påverkade de var den senaste gången de drack alkohol.

Går man närmare in på dessa resultat visar det sig att kontrollgruppen oftare berusar sig, berusar sig kraftigare, oftare känner sig bakfulla och oftare har upplevt saker som skadegörelse/annat brott samt gjort sig illa i samband med att de druckit alkohol. Kombinerat resultatet för den mer frekventa alkoholkonsumtionen och högre berusningsgraden får vi ett ännu tydligare sammanhang av kontrollgruppens ökade riskbeteende över tid jämfört med interventionsgruppens mer sunda inställning.

Det positiva resultatet för interventionsgruppen vad gäller riskbeteendet förstärker de övriga positiva indikationer som *Prata Om Alkohol* tycks ha påverkat ungdomarna till.

5.6 Högre frekvens av alkoholkonsumtion i kontrollgruppen

Undersökningen visar att frekvensen av hur många gånger man har druckit alkohol tycks ha påverkats av arbetet med *Prata Om Alkohol*. Kontrollgruppen uppvisar en mer frekvent alkoholkonsumtion jämfört med interventionsgruppen. Sett till ett år tillbaka från andra mätningen har interventionsgruppen dock druckit mer frekvent, men sedan successivt minskat sin konsumtion jämfört med kontrollgruppen och fått en sundare inställning. Insatserna med *Prata Om Alkohol* inleddes fem till sex månader innan andra mätningen och det är därför mest intressant att undersöka förändringen av alkoholkonsumtionen efter denna tidpunkt. Det går också att förvänta sig att insatserna med *Prata Om Alkohol* har givit större och större effekt allt eftersom grupperna genomgått fler övningar. Jämför vi resultatet för alkoholkonsumtionen från 1 år, 3 månader och 1 månad ser vi en större successiv minskning i interventionsgruppen jämfört med kontrollgruppen. Denna tendens är tydlig.

Jämfört med interventionsgruppen visar kontrollgruppen en mer frekvent konsumtion under den senaste månaden, samtidigt som kontrollgruppen jämfört med

interventionsgruppen också uppvisar en markant skillnad i frekvens när det gäller alkoholintag de senaste 1-7 dagarna (se figur 9, bilaga 1). Sannolikheten är större att de som svarat att de druckit mer under den senaste tiden också oftare är de som konsumerar mer alkohol. Utifrån dessa förutsättningar har *Prata Om Alkohol* givit en önskad effekt om sundare inställning över tid.

Det är också intressant att i sammanhanget notera att den senaste perioden utgörs av vår- och avslutningstider. Det är en period av normalt hög konsumtion av alkohol bland ungdomar. Att interventionsgruppen tycks ha en lägre konsumtion och sundare inställning under just denna period stärker *Prata Om Alkohols* positiva effekter på alkoholkonsumtionen och inställningen över tid.

5.7 Högre berusningsgrad och frekvens av berusning i kontrollgruppen

Sett över tid visar kontrollgruppen generellt upp en högre berusningsgrad och frekvens av berusning jämfört med interventionsgruppen som uppvisar en betydligt sundare inställning.

Det finns en tydlig tendens om att andelen som uppger att de varit berusade någon gång i kontrollgruppen har ökat. Tendens till ökning finns också i interventionsgruppen, men den är inte lika stor som i kontrollgruppen. Interventionsgruppen visar en lägre berusningsgrad per tillfälle medan kontrollgruppen tenderar att stå kvar på samma nivå över tid. Ser man till frekvensen av berusning när man dricker så framkommer i kontrollgruppen en liten men signifikant förflyttning från att man "sällan" blir berusad när man dricker till "mer ofta" eller "varje gång". I interventionsgruppen finns inga tydliga förändringar.

Sammantaget visar frågan om riskbruk, berusningsgrad och frekvens av berusning på en mer gynnsam utveckling för interventionsgruppen jämfört med kontrollgruppen över tid. Den större ökningen i konsumtionen och högre frekvens av berusning i kontrollgruppen innebär även en negativ "ränt på ränt"-effekt, vilket gör att *Prata Om Alkohols* effekt på interventionsgruppen blir än mer betydande.

5.8 Prata Om Alkohol som alkoholpreventivt verktyg i skolan

Flera resultat i denna studie talar för att *Prata Om Alkohol* fungerar bra som alkoholpreventivt skolmaterial. Interventionsgruppen uppvisar jämfört med kontrollgruppen en högre medvetenhet och sundare inställning kring bruket av alkohol och en markant mindre frekvent alkoholkonsumtion samt en tydligt mindre grad av riskbeteende och berusning.

6. Vidare studier

Den långsiktiga effekten är viktig och det kunde därför vara intressant att följa de som arbetat med läromedlet när det gått en tid. Frågan är också under vilken period under våren man arbetat med läromedlet och i vilken grad eleverna "hunnit" påverkas under en hektisk sista termin på högstadiet och avslutning? Det skulle också vara intressant att genomföra samma utvärdering men med lärare som genomgått *Prata Om Alkohols* fortbildning.

För att ytterligare försöka isolera *Prata Om Alkohols* effekter krävs vidare analyser av insamlad data. Avsikten är att genomföra sådana analyser, men till denna rapport har det

inte funnits utrymme för detta.

Referenser

- Thomas Hvitfeldt, Isabella Gripe (2009), Skolelevers drogvanor, CAN Rapport 118.
- Björn Hillberg, Ulf Guttormosson (2007), Substance Use Among Students in 35 European Countries, The 2007 ESPAD Report.
- Maggs, J. L., Patrick, M. E., & Feinstein, L. (2008). Childhood and adolescent predictors of alcohol use and problems in adolescence and adulthood in the National Child Development Study. *Addiction*, 103 Suppl 1, 7-22.
- Folkhälsoinstitutet 2010, www.fhi.se

Bilagor

Bilaga 1: Resultat och figurer (se nästa sida)

Figurer för utvärdering av läromedel “Prata om alkohol”

(Årskurs 9)

Kontakt YouGov Sweden:
Tina Fernandes
Research Consultant
tina.fernandes@yougovsweden.se
0709-957014

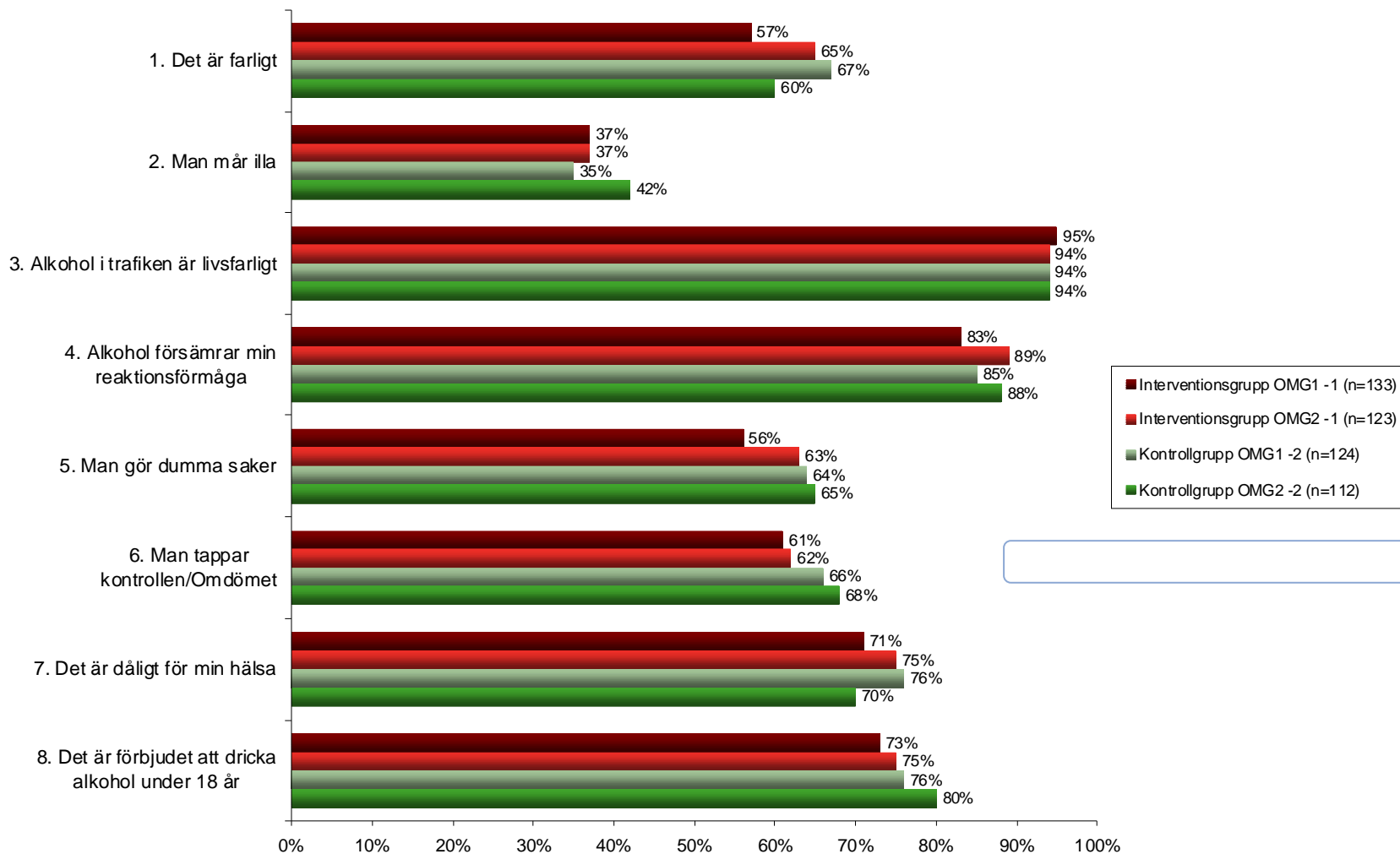
YouGov®
What the world thinks

Figur 1 – Kunskap om alkoholens risker och konsekvenser

Topbox/andel som instämmer

2. Hur stor är din kunskap om alkoholens risker och konsekvenser?

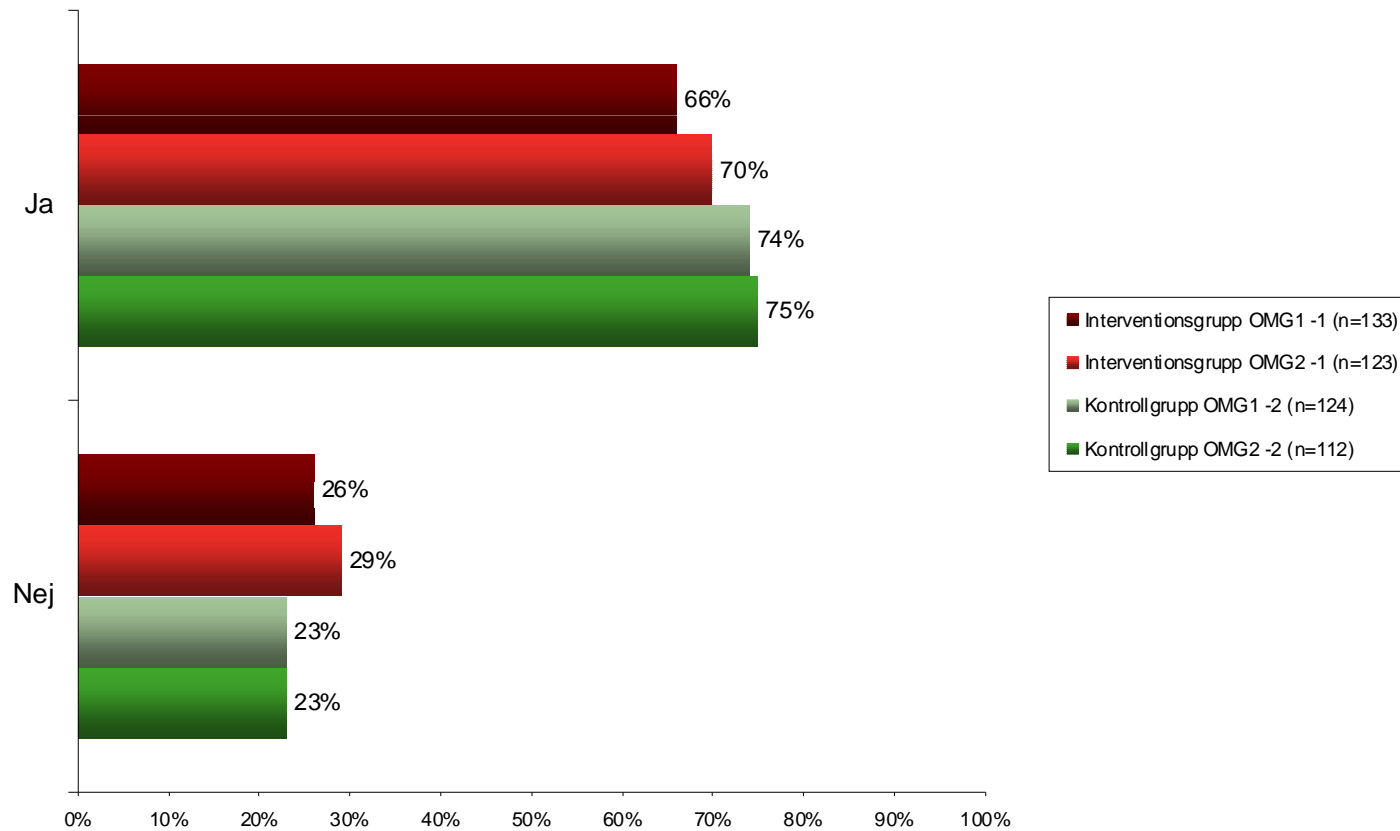

Figur 2 – Provat alkohol

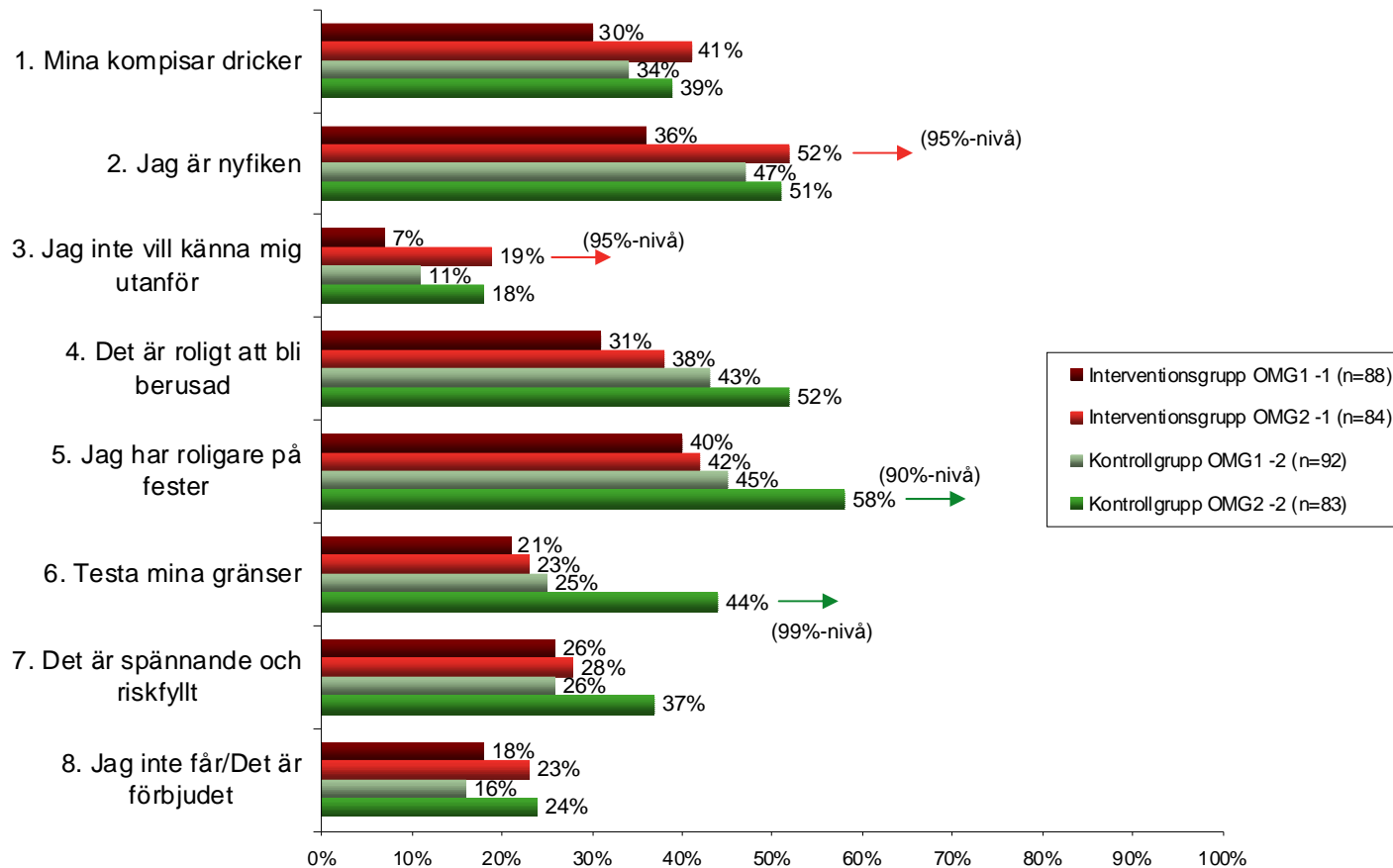
3. Har du provat att dricka alkohol?

Bas: total

Figur 3 – Skäl till att man druckit alkohol

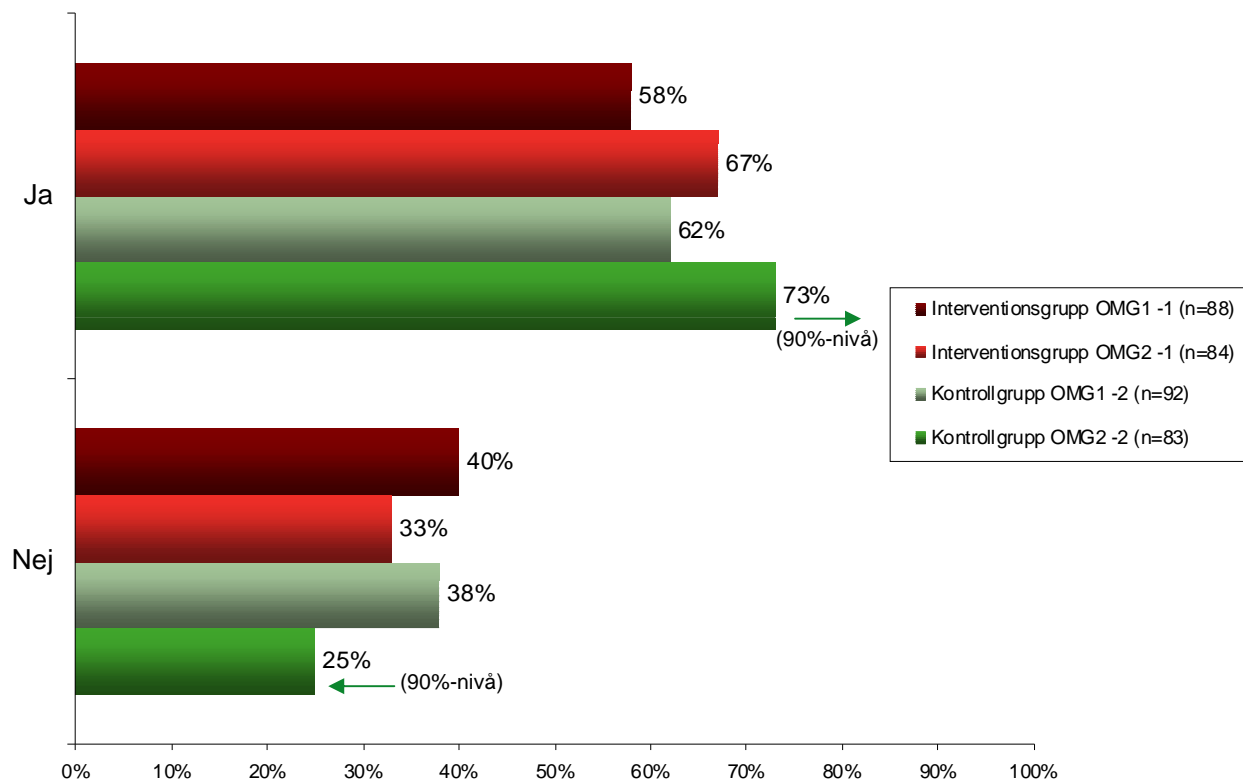
4. Hur kommer det sig att du har druckit alkohol?

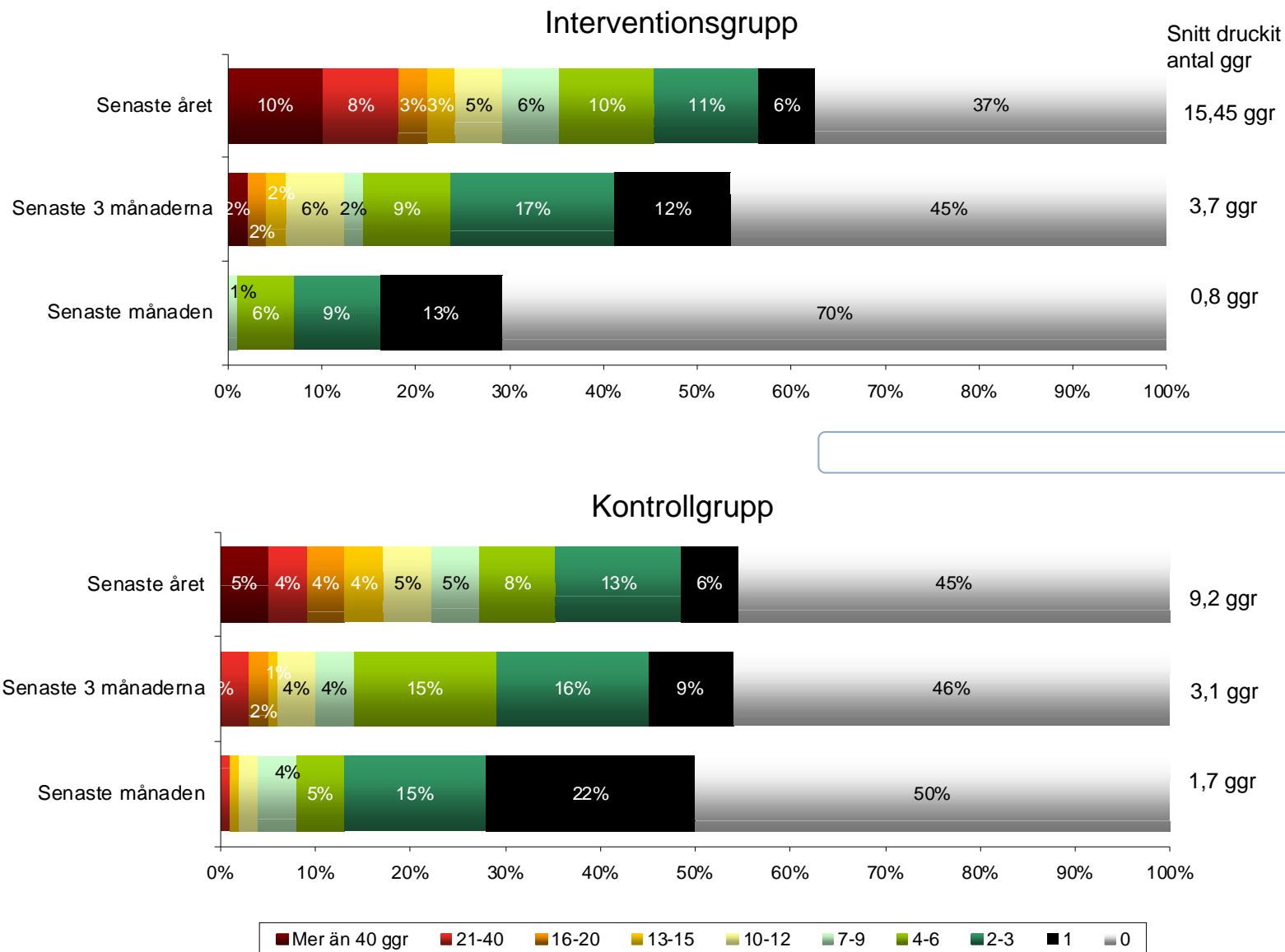
Figur 4 – Erfarenhet av att vara berusad

5b. Har du varit berusad av alkohol någon gång?

Bås: Har druckit alkohol

Figur 5 – Antal gånger man druckit alkohol (Q6 /eftermätning, sammanställt utifrån öppna svar)

Figur 6 – Antal gånger man druckit alkohol (Q6 /eftermätning, sammanställt utifrån öppna svar)

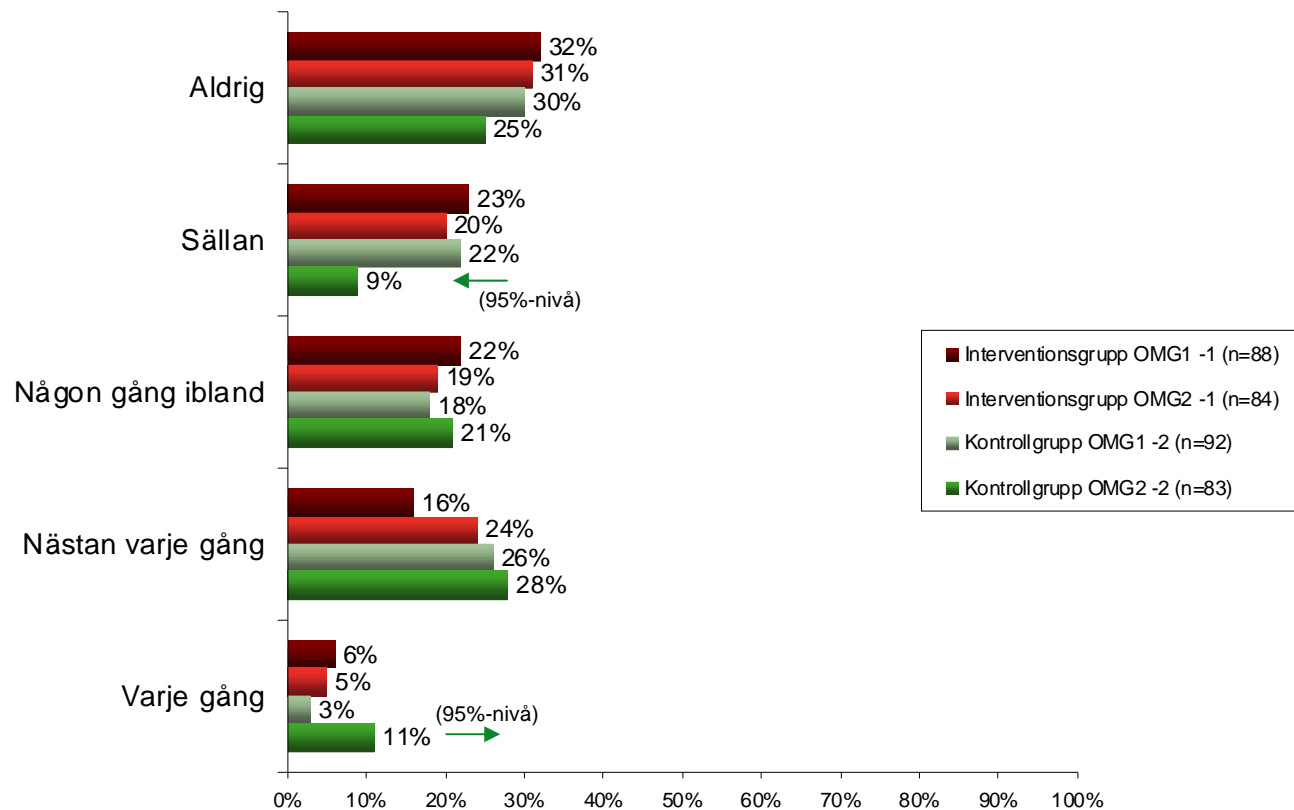
Interventionsgrupp	Snitt druckit antal ggr	Snitt berusad antal ggr	Andel gånger man varit berusad när man druckit:
Senaste 12 månaderna	16,34 ggr	7,39 ggr	45%
Senaste 3 månaderna	3,36 ggr	1,51 ggr	45%
Senaste månaden	1,58 ggr	1,32 ggr	84%
Kontrollgrupp			
Senaste 12 månaderna	17,00 ggr	12,7 ggr	75%
Senaste 3 månaderna	5,76 ggr	4,06 ggr	70%
Senaste månaden	2,33 ggr	2,44 ggr	100%

Figur 7 – Hur ofta man känner sig berusad när man dricker

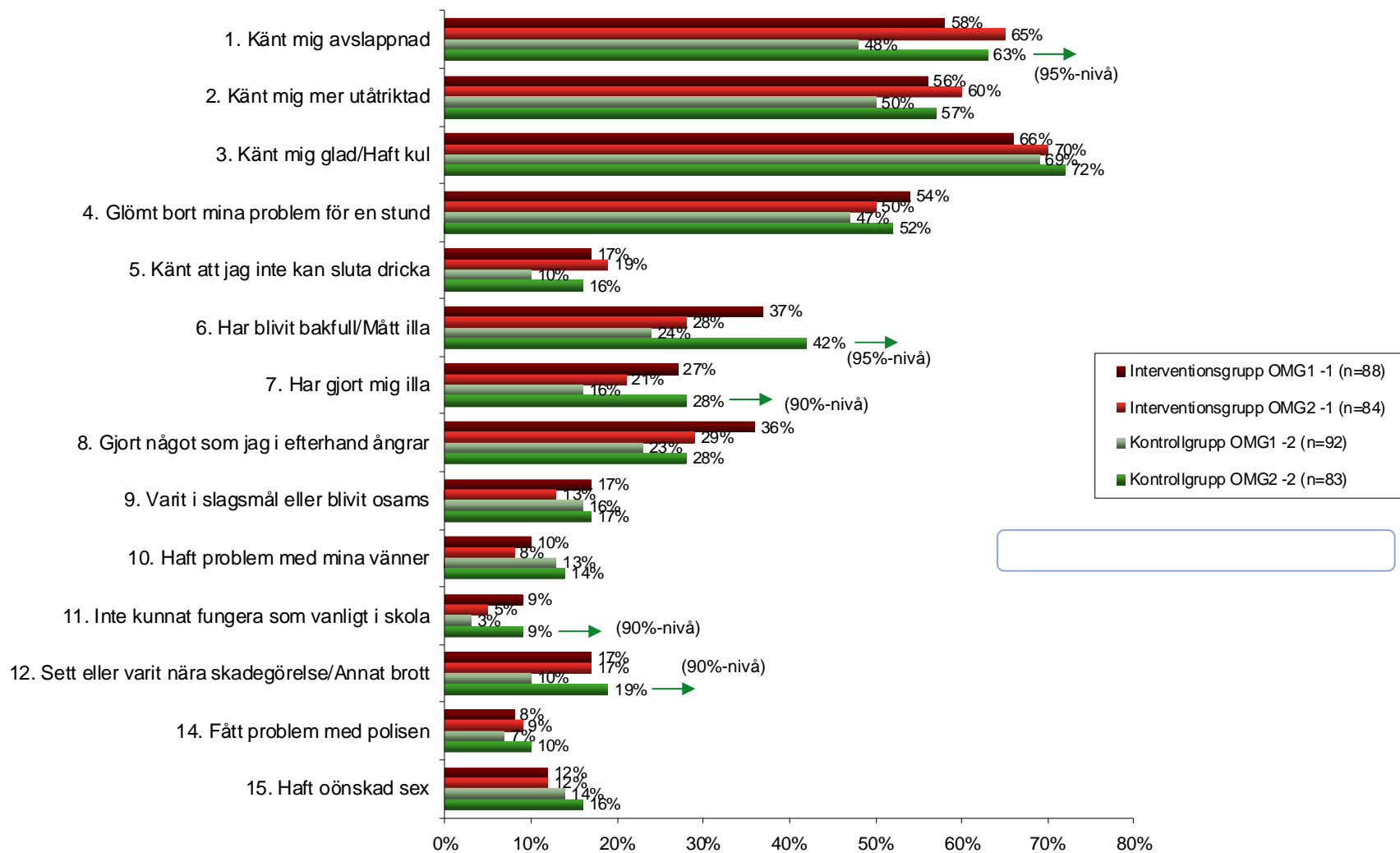
7. Hur ofta händer det att du känner dig berusad när du dricker alkohol?

Bas: Har druckit alkohol

Figur 8 – Vad som hänt när man druckit alkohol

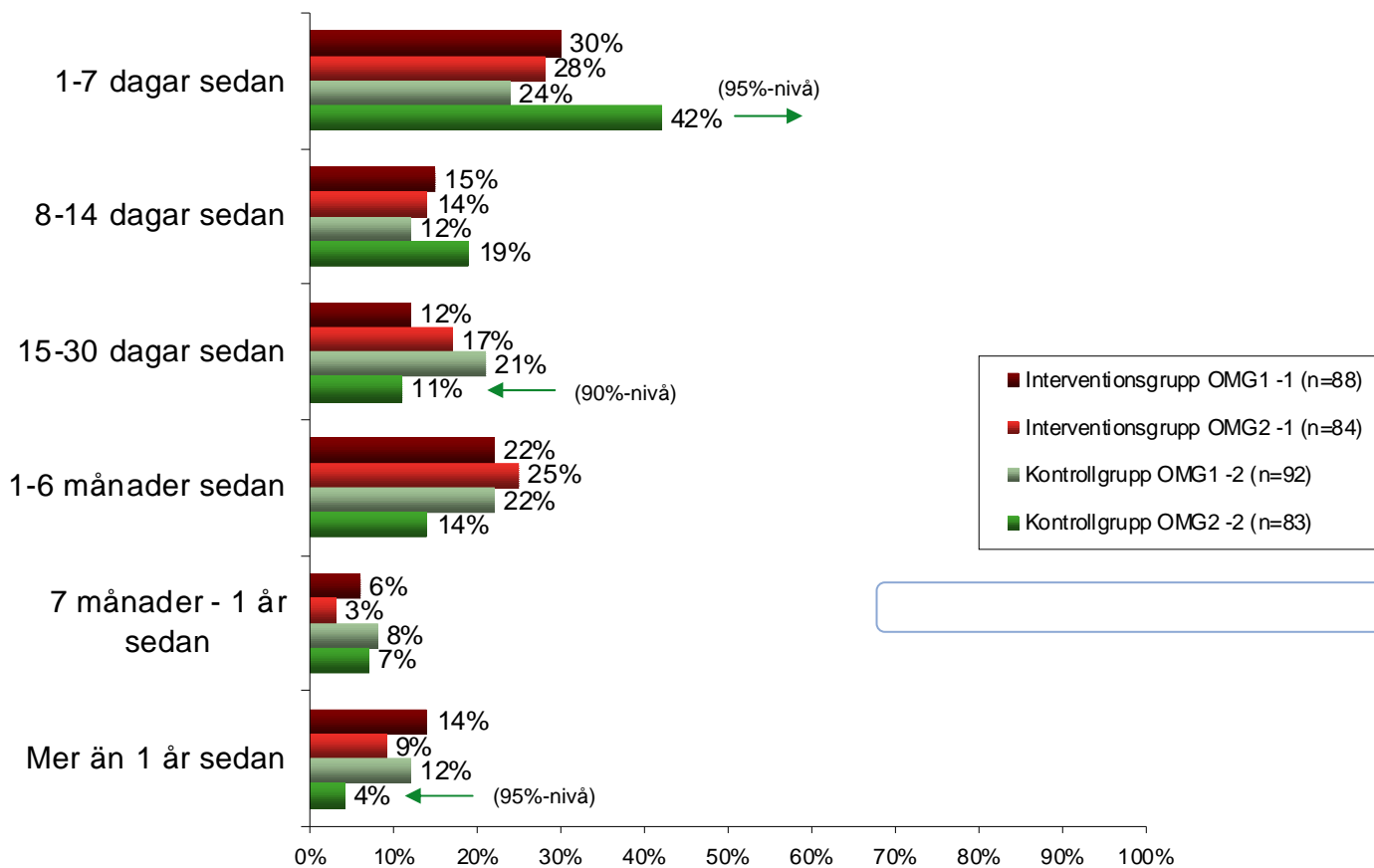
8. Har något av följande saker hänt dig när du druckit alkohol?

Figur 9 – Senaste tillfället man drack alkohol

9. När var den senaste gången du drack alkohol?

Bas: Har druckit alkohol

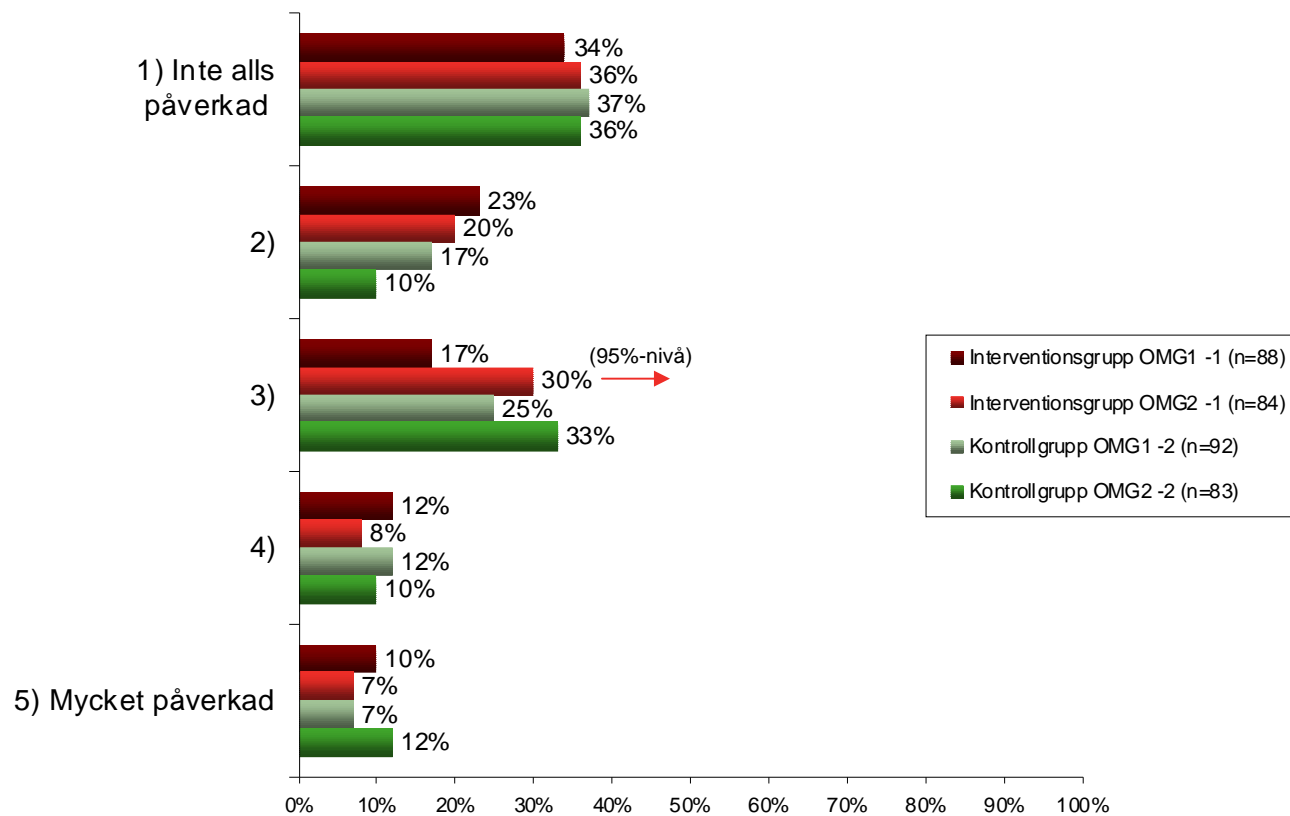

Figur 10 – Hur påverkad man kände sig vid senaste tillfället

11. Hur påverkad kände du dig senaste gången du drack alkohol?

Bas: Har druckit alkohol

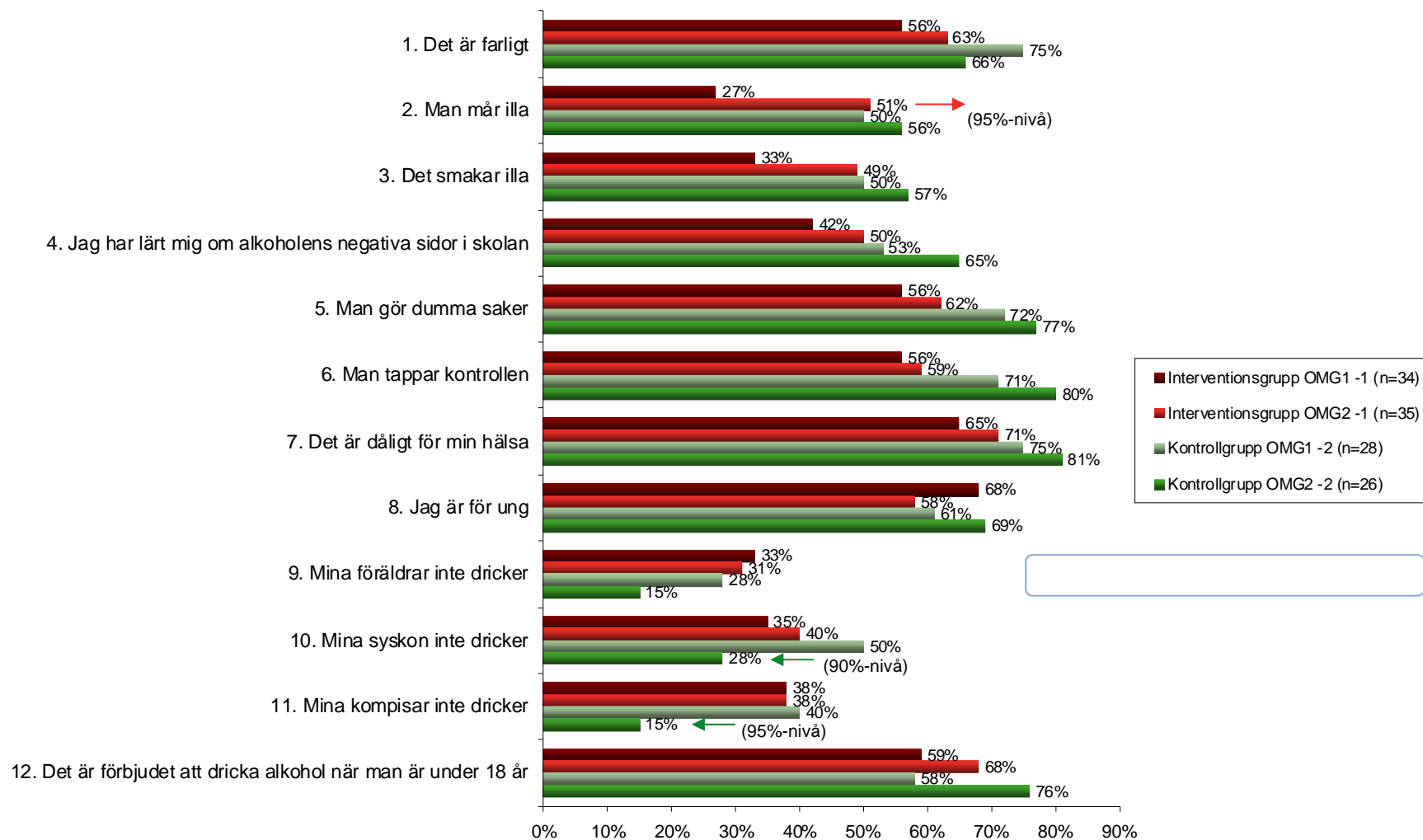
Figur 11 – Anledning till att man inte provat alkohol

Topbox/andel som instämmer

12. Hur kommer det sig att du inte har provat dricka alkohol?

Bas: Ej druckit alkohol

Bilaga 2: Enkät (se nästa sida)

KOD:

Hej,

Vi genomför just nu en undersökning i årskurs 9 om alkohol. Du och din klass är utvalda till att besvara några frågor, undersökningen tar ca 10 minuter. Dina svar är viktiga för oss och vi ber dig tänka efter och svara uppriktigt. Du är anonym och ingen kommer se hur du har svarat, skriv inte ditt namn i frågeformuläret. När vi analyserar resultatet kommer alla svar endast visas i siffror och procent. Det är frivilligt att delta i undersökningen och du får när som helst avbryta deltagandet.

Om du har några frågor eller inte förstår något i enkäten fråga din lärare om hjälp.

Lycka till!

INSTRUKTION: Den första frågan handlar om dina tankar och funderingar kring alkohol. Tänk efter noga och svara som du tycker och känner, det finns inte några svar som är rätt eller fel.

-----

1. Vilka ord eller påståenden förknippar du med alkohol? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina åsikter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

När jag tänker på alkohol tänker jag även på:

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Fest/Glädje	☐	☐	☐	☐	☐
2. Olyckor	☐	☐	☐	☐	☐
3. Spännande	☐	☐	☐	☐	☐
4. Skadegörelse	☐	☐	☐	☐	☐
5. Högtider	☐	☐	☐	☐	☐
6. Bråk/Problem	☐	☐	☐	☐	☐
7. Farligt	☐	☐	☐	☐	☐
8. Berusad/Full	☐	☐	☐	☐	☐
9. Bakfull	☐	☐	☐	☐	☐
10. Smakar illa/Mår illa	☐	☐	☐	☐	☐
11. Polis	☐	☐	☐	☐	☐
12. Glömmer bort problem	☐	☐	☐	☐	☐
13. Blir mer utåtriktad/Bättre självförtroende	☐	☐	☐	☐	☐
14. Gör saker man ångrar	☐	☐	☐	☐	☐
15. Annat vad? _____					

2. Hur stor är din kunskap om alkoholens risker och konsekvenser? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina åsikter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Det är farligt	☐	☐	☐	☐	☐
2. Man mår illa	☐	☐	☐	☐	☐
3. Alkohol i trafiken är livsfarligt	☐	☐	☐	☐	☐
4. Alkohol försämrar min reaktionsförmåga	☐	☐	☐	☐	☐
5. Man gör dumma saker	☐	☐	☐	☐	☐
6. Man tappar kontrollen/Omdömet	☐	☐	☐	☐	☐
7. Det är dåligt för min hälsa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Det är förbjudet att dricka alkohol under 18 år	☐	☐	☐	☐	☐
9. Annat, vad? _____					

3. Har du provat att dricka alkohol? Med alkohol menas öl (folköl, mellanöl, starköl), vin, starkcider och sprit. Svara nedan genom att sätta ett kryss för Ja eller Nej.

- Ja
 Nej

INSTRUKTION: Om du svarade Ja i fråga 3 går du till fråga 4. Du som svarade Nej i fråga 3 går vidare till fråga 12.

---

4. Hur kommer det sig att du har druckit alkohol? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina åsikter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

Jag har druckit alkohol för att:

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Mina kompisar dricker	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jag är nyfiken	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jag inte vill känna mig utanför	☐	☐	☐	☐	☐
4. Det är roligt att bli berusad	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jag har roligare på fester	☐	☐	☐	☐	☐
6. Testa mina gränser	☐	☐	☐	☐	☐
7. Det är spännande och riskfyllt	☐	☐	☐	☐	☐
8. Jag inte får/Det är förbjudet	☐	☐	☐	☐	☐
9. Annat, vad? _____					

5 a. Hur gammal var du när du drack alkohol första gången? Svara nedan genom att sätta ett kryss för det alternativ som stämmer bäst in på dig.

- 10 år eller yngre
 11 år
 12 år
 13 år
 14 år
 15 år
 16 år

5 b. Har du varit berusad av alkohol någon gång?

- Ja
 Nej

5 c. Hur gammal var du när du var berusad av alkohol första gången? Svara nedan genom att sätta ett kryss för det alternativ som stämmer bäst in på dig.

- 10 år eller yngre
 11 år
 12 år
 13 år
 14 år
 15 år
 16 år
 Aldrig varit berusad

6. Hur mycket alkohol har du druckit under den senaste tiden? Skriv in en siffra för antal gånger du druckit alkohol och antal gånger du varit berusad.

	Druckit alkohol, antal gånger	Berusad, antal gånger
a. Under de senaste 12 månaderna...	___ gånger	___ gånger
b. Under de senaste 3 månaderna...	___ gånger	___ gånger
c. Under den senaste månaden...	___ gånger	___ gånger

7. Hur ofta händer det att du känner dig berusad när du dricker alkohol? Svara nedan genom att sätta ett kryss för det alternativ som stämmer bäst in på dig.

- Aldrig
- Sällan
- Någon gång ibland
- Nästan varje gång
- Varje gång

8. Har något av följande saker hänt dig när du druckit alkohol? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina erfarenheter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Känt mig avslappnad	☐	☐	☐	☐	☐
2. Känt mig mer utåtriktad	☐	☐	☐	☐	☐
3. Känt mig glad/Haft kul	☐	☐	☐	☐	☐
4. Glömt bort mina problem för en stund	☐	☐	☐	☐	☐
5. Känt att jag inte kan sluta dricka	☐	☐	☐	☐	☐
6. Har blivit bakfull/Mått illa	☐	☐	☐	☐	☐
7. Har gjort mig illa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Gjort något som jag i efterhand ångrar	☐	☐	☐	☐	☐
9. Varit i slagsmål eller blivit osams	☐	☐	☐	☐	☐
10. Haft problem med mina vänner	☐	☐	☐	☐	☐
11. Inte kunnat fungera som vanligt i skola	☐	☐	☐	☐	☐
12. Sett eller varit nära skadegörelse/Annat brott	☐	☐	☐	☐	☐
13. Varit i slagsmål eller blivit osams	☐	☐	☐	☐	☐
14. Fått problem med polisen	☐	☐	☐	☐	☐
15. Haft oönskad sex	☐	☐	☐	☐	☐
16. Annat, vad? _____					

9. När var den senaste gången du drack alkohol? Svara nedan genom att sätta ett kryss för det alternativ som stämmer bäst in på dig.

- 1-7 dagar sedan
- 8-14 dagar sedan
- 15-30 dagar sedan
- 1- 6 månader sedan
- 7 månader - 1 år sedan
- Mer än 1 år sedan

INSTRUKTION: Nu vill vi att du tänker på den senaste gången du drack alkohol.
-----

10. Vad och hur mycket drack du den senaste gången? Svara nedan genom att sätta ett kryss för vad du drack (kan vara flera olika drycker) och även hur många glas.

- Folköl _____ glas
- Starköl _____ glas
- Starkcider _____ glas
- Vin _____ glas
- Sprit/drink med sprit _____ glas
- Alkoläsk _____ glas
- Hembränt/drink med hembränt _____ glas
- _____(Annat) _____ glas

11. Hur påverkad kände du dig senaste gången du drack alkohol? Svara på en skala 1-5 (*där 1 är Inte alls påverkad och 5 är Mycket påverkad*)

Mycket påverkad

Inte alls påverkad

5

4

3

2

1

INSTRUKTION: Du som svarat på frågorna 4-11 går nu vidare till fråga 15.
-----

12. Hur kommer det sig att du inte har provat dricka alkohol? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina åsikter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

Jag dricker inte alkohol för att:

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Det är farligt	☐	☐	☐	☐	☐
2. Man mår illa	☐	☐	☐	☐	☐
3. Det smakar illa	☐	☐	☐	☐	☐
4. Jag har lärt mig om alkoholens negativa sidor i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
5. Man gör dumma saker	☐	☐	☐	☐	☐
6. Man tappas kontrollen	☐	☐	☐	☐	☐
7. Det är dåligt för min hälsa	☐	☐	☐	☐	☐
8. Jag är för ung	☐	☐	☐	☐	☐
9. Mina föräldrar inte dricker	☐	☐	☐	☐	☐
10. Mina syskon inte dricker	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mina kompisar inte dricker	☐	☐	☐	☐	☐
12. Det är förbjudet att dricka alkohol när man är under 18 år	☐	☐	☐	☐	☐
13. Annat, vad? _____					

13. Har du någonsin velat prova att dricka alkohol? Svara genom att sätta ett kryss för det alternativ som stämmer bäst in på dig.

- Ja
 Nej

INSTRUKTION: Om du svarade Ja i fråga 13 fortsätter du med fråga 14. Om du svarade Nej går du till fråga 15.
-----

14. Varför vill du prova att dricka alkohol? Läs följande påståenden och svara i hur hög grad dessa överensstämmer med dina åsikter. Svara genom att sätta ett kryss för varje påstående i skalan nedan.

	Håller helt med	Håller med	Håller delvis med	Håller inte alls med	Vet inte
1. Mina kompisar dricker	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jag är nyfiken	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jag inte vill vara utanför	☐	☐	☐	☐	☐
4. Känna mig vuxen	☐	☐	☐	☐	☐
5. Man har roligare på fester	☐	☐	☐	☐	☐
6. Testa mina gränser	☐	☐	☐	☐	☐
7. Annat, vad? _____					

Bakgrundsdata

15. Är du kille eller tjej?

- Kille
- Tjej

16. Hur gammal är du?

- 14 år
- 15 år
- 16 år
- ____ år (Annat)

17. Trivs du i skolan?

- Ja
- Nej

18. Hur många gånger skolkade du under höstterminen?

- Aldrig
- 1 gång
- 2-5 gånger
- Mer än 5 gånger

19. Trivs du hemma?

- Ja
- Nej

20. Dricker du alkohol tillsammans med dina föräldrar?

- Ja
- Nej

21. Har dina föräldrar köpt ut alkohol till dig?

- Ja
- Nej

22. Hur ofta idrottar du på din fritid?

- Varje dag
- Flera gånger per vecka
- En gång per vecka
- Mer sällan
- Aldrig

23. Har du någon favoritsysselsättning/hobby?

- Ja, nämligen _____
- Nej

Stort tack för att du svarade på frågorna!

Bilaga 3: Resultat lärarenkät - interventionsgrupper

Frågeställning	Genomsnittligt resultat
Hur viktig roll anser du att skolan har i det alkoholförebyggande arbetet med ungdomar? (1 = mycket liten roll och 5 = mycket viktig roll)	3,75
Antal övningar som genomförts under mättningsperioden?	6 övningar (Spännvidd: 2-12)
Hur mycket undervisning (angivet i tid) uppskattar du/ni att klassen har haft med stöd från Prata Om Alkohol?	298 minuter (Spännvidd: 120 minuter - 600 minuter)
Hur har du/ni lagt upp undervisningen med Prata Om Alkohol?	7x fristående och 1x temadag
Ange den uppskattade mängden tid du/ni lagt på olika arbetssätt i undervisning med stöd från Prata Om Alkohol med klassen, fördelat på totalt 100 %.	Tonvikt på normal undervisning i klassrummet till dialog och reflektion i mindre grupper eller i helklass
Värdera på en skala 1 (lågt) och 5 (högt) hur elevernas engagemang och deltagande var under de lärarledda undervisningstillfällena.	3,28
Värdera på en skala 1 (lågt) och 5 (högt) hur elevernas engagemang och deltagande var under det självständiga arbetet.	3,25
Värdera på en skala 1 (lågt) och 5 (högt) hur elevernas engagemang och deltagande var under grupp och/eller helklassdiskussioner.	4,1
Värdera på en skala 1 (lågt) och 5 (högt) hur elevernas engagemang och deltagande var under grupparbeten och/eller projektarbeten.	3
Ditt betyg på Prata Om Alkohol som undervisningsmaterial i skolan? Där 1 är mycket dåligt och 5 är mycket bra.	3,86

Bilaga 4: Redovisning av bortfall av grupper

- Interventionsgrupp från Älvdalensskolan (Älvdalen) har ej inkommit med enkäter från mätningstillfälle två. Anledning är ännu ej angivet.
- Kontrollgrupp från Buskoviuskolan (Älvdalen) har inkommit med enkäter från mätningstillfälle två, men eftersom deras jämförande grupp Älvdalensskolan inte inkommit med enkäter från mätning två kan deras svar ej inkluderas i den slutliga sammanställningen.
- Kontrollgrupp från Lyckebykolan (Haninge) har inte inkommit med enkäter från andra mätningstillfället pga. att ansvarig lärare varit sjukskriven.
- Interventionsgrupp från Dalsjöskolan (Borås) har inkommit med svar från mättillfälle två, men då svarsfrekvensen var för låg har de ej inkluderats i den slutliga sammanställningen.
- Kontrollgrupp från Viskaforsskolan (Borås) har inkommit med enkäter från andra mätningstillfället, men eftersom deras jämförande grupp från Dalsjöskolan inkommit med för få svarande elever från mätning två kan deras svar ej inkluderas i den slutliga sammanställningen.
- Kontrollgrupp från Kvarnbergsskolan (Huddinge) har inte inkommit med enkäter från andra mätningstillfället pga. att ansvarig lärare varit sjukskriven.
- Interventionsgrupp från Centralskolan (Norberg) har inkommit med svar från mättillfälle två, men då svarsfrekvensen var för låg har de ej inkluderats i den slutliga sammanställningen.
- Kontrollgrupp från Risbroskolan (Fagersta) har inkommit med enkäter från andra mätningstillfället, men eftersom deras jämförande grupp från Centralskolan (Norberg) inkommit med för få svarande elever från mätning två kan deras svar ej inkluderas i den slutliga sammanställningen.
- Interventionsgrupp från Åsö grundskola (Stockholm) har inkommit med enkäter från andra mätningen. Denna grupp var från början en extra grupp utan jämförande kontrollgrupp, vilket också var situationen vid andra mätningen. Därav är denna grupp inte med i den slutliga sammanställningen.